

У філософському розумінні, молодість, перш за все, **категорія** духовно моральна, морально-етична. Її атрибути – не просто енергія особи і швидкість її рухів, а творча активність особистості, віра у вищі моральні цінності і сильно збуджений загальнолюдський інтерес: «Молодь не зважає на цілі й засоби своїх досягнень, для неї головне – це швидкість» [5, 34].

Із соціологічної точки зору, вважається, що сучасний світ належить молоді. Це проявляється майже в усіх сферах суспільного життя. Сучасній західній культурі, наприклад, властивий так званий культ молодості; масова культура закріпила свого роду кліше: молодий – значить, гарний, здоровий, енергійний, перспективний [4, с. 27].

З погляду психології, молодість – це завершальна стадія ступеня персоналізації; час створення сім'ї і влаштування сімейного життя, визначення ставлення до суспільного оточення і своєї ролі в соціумі; в молодості відбувається усвідомлення своїх здібностей, ідеалів, мотивів поведінки, цілісної оцінки себе як істоти, яка відчуває і мислить [3, с. 190].

У **висновку** хотілося б зазначити, що фіксований фундаментальними лексикографічними джерелами зміст концепту *YOUTH* хоч і справляє певний опосередкований вплив на свідомість носіїв мови, однак може відрізнятися від того розуміння, яке існує в повсякденній свідомості носіїв мови та закріпилося в мові. Тому слід комплексно підходити до вивчення засобів об'єктивації концепту *YOUTH*, прив'язуючи «схематичні уявлення, позбавлені тих чи інших конкретних деталей» [2, с. 271], тобто словникові значення слова, до індивідуально-авторського бачення світу, закладеного в концепті, а також аналізуючи його з урахуванням соціокультурної та психологічної точок зору.

Вивчення концепту в межах текстового простору художнього твору дозволить виявити засоби мовної реалізації концепту в широкому контекстуальному діапазоні – його функціональні та стилістичні особливості, обмежені водночас прагматичною метою автора, що є беззаперечною властивістю будь-якого художнього тексту. Зокрема, засоби реалізації концепту *YOUTH* у творах британських та американських прозаїків XVIII–XXI століть можуть слугувати прикладом авторського прирощення культурно зумовлених варіативних значень до інваріантних компонентів концепту. Зауважимо, що вивчення словникових дефініцій, які найчіткіше реєструють мовні засоби об'єктивації концепту, дає можливість найбільш системно підходити до вибору лексичного матеріалу для аналізу концепту з метою вивчення британської та американської лінгвокультури в певний історичний період, що і складає подальшу **перспективу** нашого дослідження.

Література:

1. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике / И. В. Арнольд – М. : Либроком, 2011. – 144 с.
2. Аскольдов-Алексеев С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов-Алексеев // Русская словесность: от теории к структуре текста : антология / под ред. В. П. Нерознака. – М. : Academia, 1997. – С. 267–279.
3. Дарвиш О. Б. Возрастная психология / О. Б. Дарвиш – М. : Владос, 2003. – 284 с.
4. Лисовский В. Т. Социология молодежи: учебник / под ред. проф. В.Т. Лисовского. – СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1996. – 460 с.
5. Лишаев С. А. Философия возраста в пространстве экзистенциальной аналитики: экзистенциальная аналитика и региональная онтология / С. А. Лишаев // Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Философия. Филология». – 2015. – № 1(17). – С. 33–42
6. Леонтьев А. А. Психология общения / А. А. Леонтьев. – Изд-е 5-е. – М. : Academia, 2008. – 365 с.
7. Никитин М. В. Развернутые тезисы о концептах / М. В. Никитин // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – № 1. – С. 53–154.
8. Cambridge Learner's Dictionary online [Electronic resource]. – Access mode : <http://dictionary.cambridge.org>.
9. Collins Cobuild Advanced Learner's English Dictionary. – Great Britain : Harper Collins Publishers, 2003. – 1712 p.
10. Longman Exams Dictionary. – London : Pearson Education Limited, 2006. – 1833 с.
11. Macmillan English Dictionary. – London : Bloomsbury Publishing Pic, 2002. – 1692 с.
12. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury : Lexicon Publications, inc., 2003. – 1149 p.
13. Online Etymology Dictionary [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.etymonline.com>.
14. Random House Kernerman Webster's College Dictionary online [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.thefreedictionary.com>.
15. The American Heritage Dictionary of the English Language [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.ahdictionary.com>.
16. The Oxford Advanced Learner's Dictionary. – Oxford : University Press, 2009. – 1780 p.
17. Ultralingua Online Dictionary [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.ultralingua.com/onlinedictionary/dictionary>.
18. Wordsmyth Dictionary Online [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.wordsmyth.net>.

УДК 801.313.1.:808.3 (477.74)

С. Л. Брайченко,

Одесский национальный политехнический университет, м. Одесса

НЕПОПУЛЯРНІ ЧОЛОВІЧІ ОСОБОВІ ІМЕНА МЕШКАНЦІВ ОДЕЩИНИ

Статтю присвячено лінгвістичній інтерпретації одного з основних класів антропонімів – особових імен, що функціонують у розмовному середовищі українців Одещини. Антропоніми вивчаються у соціолінгвістичному аспекті: аналізуються не реально вживані імена, а ті, що подобаються і суб'єктивно оцінюються як найкращі. Зосереджується увага на рідко вживаних чоловічих іменах, аналізуються причини їх непопулярності. Результати дослідження дають можливість прогнозувати майбутню динаміку реального ім'явжитку.

Ключові слова: мовознавство, ономастика, антропоніміка, особові імена, антропонімічні уподобання, соціолінгвістичне вивчення, неофіційні форми імен, прогнозування, майбутня динаміка особових імен.

UNPOPULAR MASCULINE NAMES IN THE ODESSA REGION

The article dwells upon linguistic interpretation of one of the main classes of anthroponyms – personal names that function in common usage of the Ukrainian in Odessa region. Anthroponyms are studied from the sociolinguistic point of view; not really used words are analyzed but the words that people prefer as well as the words that are subjectively considered to be the best. It is a new approach of studying of current anthroponymic preferences. Socio- and psycholinguistic factor analysis that have an impact on attitude to the Ukrainian's names of different age at the turn of the XX century is given. The primary focus is on rarely used masculine names and the reasons of their unpopularity are analyzed. Not only independent names are studied but also their informal forms as well as colloquial and hypocoristic variants. Their meaning and structure are analyzed; their roles in sociocultural aspect are mentioned. The results of the research enable to forecast a future dynamics of names usage. The research of the modern anthroponymic preferences allows finding out social importance of names and their role in the national anthroponymic fund enrichment.

Key words: *study of language, linguistic, onomatology, anthroponimics, personal names, anthroponymic preferences, sociolinguistic study, informal forms of names, forecasting, future dynamics of personal names.*

НЕПОПУЛЯРНЫЕ МУЖСКИЕ ЛИЧНЫЕ ИМЕНА ЖИТЕЛЕЙ ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ

Статья посвящена лингвистической интерпретации одного из основных классов антропонимов – личных имён, функционирующих в разговорной речи украинцев Одесской области. Антропонимы изучаются с социолингвистической точки зрения: анализируются не реально употребляемые имена, а нравящиеся людям и субъективно оцениваемые как самые лучшие. Внимание сосредоточено на редко употребляемых мужских именах, анализируются причины их непопулярности. Результаты исследования дают возможность прогнозировать будущую динамику реального употребления имён.

Ключевые слова: языкознание, ономастика, антропонимика, личные имена, антропонимические предпочтения, социолингвистическое изучение, неофициальные формы имён, прогнозирование, будущая динамика личных имён.

Постановка проблеми. Хоч систематизоване наукове вивчення східнослов'янської антропонімії розпочалося порівняно недавно – в останні десятиліття минулого століття – антропоніміка переживає нині період бурхливого розвитку. В галузь вивчення особливих імен серйозний внесок зробили праці С. П. Бевзенка, П. П. Чучки, М. Л. Худаша, Л. Л. Гумецької, В. О. Горпинича, Ю. О. Карпенка, І. Д. Сухомлина, Р. Й. Кестри, М. О. Демчук, Г. П. Півторака, Л. О. Белея та ін.

Антропонімісти, що вивчають особові імена статистично, визначаючи темпоральні зміни у часі й структурі іменника, вже давно з тривогою констатують загальну його тенденцію до концентрації: дедалі менша кількість імен обслуговує більшу кількість новонароджених. Статистична структура сучасного іменника дозволила дійти висновку, що основна його риса – функціональна завантаженість, компактність, яка виявляється у зменшенні загальної кількості імен протягом ХХ ст.; «істотно звузилося коло рідкісних(одиночних) антропонімів» [5, с. 93].

У даному дослідженні проаналізовано не статистику вжитків, а антропонімічні уподобання мешканців Одеської області [2].

Мета пропонованої статті – проаналізувати чоловічі імена за ступенем їх суспільної оцінки, подаючи комплексний соціо- та психолінгвістичний аналіз факторів, що впливають на ставлення до імен сучасних українців різного віку.

Виклад основного матеріалу. Ми зупинимось на найрізноманітнішому та величезному репертуарі непопулярних чоловічих імен, які у списках антропонімічних уподобань осіб певних вікових груп згадуються не більше десяти разів.

Розглянувши імена за ступенем їх суспільної оцінки, ми виявили, що у сукупності представники різних вікових груп назвали 1010 непопулярних антропонімів: з них 468 – чоловічих, що становить 89,7% загального обсягу симпатій, причому майже половина із них – разові імена. Наявність серед сучасних антропонімічних уподобань такої великої кількості непопулярних найменувань підтверджує думку про те, що «загальноновживаних та загальновідомих імен не так вже й багато» [4, с. 5]. Але, з іншого боку, сам факт існування численного загону таких непопулярних онімів доцільно розцінювати позитивно, бо збільшення сучасного іменника відбувається головним чином за рахунок одиночних та рідкісних найменувань. Адже коло вживання імен останнім часом розширюється мало. Усе це підтверджується велику стійкістю моди, причини дії якої до тепер залишаються не дуже зрозумілими дослідникам. Досить цікавий та різноманітний репертуар, який пропонують сучасні респонденти в наших матеріалах, якоюсь мірою сприятиме у майбутньому зменшенню концентрації збіднілого нинішнього іменника.

За своїм складом антропоніми, віднесені нами до складу непопулярних, виявилися дуже різноманітними: серед них найбільше зареєстровано старих календарних імен, їх народних варіантів, що зафіксовані в офіційних (повних) та неофіційних формах. У сукупності ступінь їх вжитку становить 57,1% усього обсягу уподобань. Переважна більшість таких онімів згадується однаковою мірою як представниками старших поколінь, так і сучасною молоддю: *Афанасій, Валер'ян, Влас, Давид, Дем'ян, Єгор, Зиновій, Інокентій, Савелій*.

Проте серед старих календарних є й такі, що серед осіб похилого віку користуються порівняно більшим авторитетом: *Гаврило, Герасим, Йосип, Карпо, Гнат, Прохір, Кіндрат, Никифір, Сава, Юхим, Яків*.

Такі імена не отримали належної підтримки серед осіб молодшого покоління, але у списках уподобань, хоч і в одиночних випадках, усе ж згадуються, що спричинено сімейними традиціями, а також наявністю таких антропонімів у літературі, що й сприяє їх збереженню. Але серед них є й чимало так званих архаїзмів, які залишилися зовсім поза увагою молоді: *Устим, Терентій, Опанас, Наум, Кузьма, Веремій, Свирид*. Їх місця зайняли такі календарні імена, більшість яких, навпаки, відсутня серед уподобань респондентів старшого покоління: *Феофаній, Орест, Леонтій, Лев, Гліб, Галактіон, Авраам*.

Отже, як бачимо, чимало старих календарних імен та їх народних форм користуються авторитетом серед сучасної молоді. У наш час вони нікому не нав'язуються, але не забуті молоддю, пройшли кризу бурі, витримали конкуренцію нових імен. Це дає підставу прогнозувати певну їх популярність у майбутньому ім'янареченні. Цілком можливо, що сьогодні більшість із тих людей, кому свого часу були дані незвичайні імена, ставши дорослими і зіткнувшись з проблемою вибору імені для своїх дітей, відмовляться від фантазій своїх батьків і віддадуть перевагу одному із давніх церковних найменувань. На цьому й наполягає О. В. Суперанська, рекомендуючи батькам «давати новонародженим в основному імена традиційного календарного списку» [6, с. 21].

Склад старих календарних антропонімів та їх народних форм характеризується наявністю величезної кількості гіпокористичних та квалітативних імен, що визначають національну самобутність українців. Це виявляється насамперед у сфері творення демінутивних (рідше пейоративних) антропонімів, уживання яких пояснюється індивідуальним бажанням інформанта, його смаком і є більш персоналізованим, ніж відповідні їм повні імена. Характерною рисою таких форм найменувань є їх надзвичайне розмаїття. Найбільше серед них виявилось варіацій активно вживаних антропонімів, що зрештою зрозуміло: «...чим раніше запозичено ім'я, чим довше воно вживалося у нашій мові, ... тим більше зменшених пестливих та інших форм воно має» [6, с. 60].

Традиційні імена утворюють найколеритніші, найбагатші синонімічні ряди – так звані «іменні гнізда» [3, с. 53] – *Іван (Іванко, Івань, Івасик, Івась, Ваня, Ванюша, Ванюшка)*. Серед сучасних уподобань традиційні імена побутують в уснорозмовній стихії у різних формах.

Найменші і найбільш синонімічні ряди утворюють нові імена, переважна частина яких фіксується у наших матеріалах лише в офіційній формі.

Серед сучасних антропонімічних уподобань особові імена побутують в уснорозмовному середовищі в численних варіантах. Їх дуже багато, і вони досить різноманітні.

Одним із найактивніших способів творення неофіційних найменувань (гіпокоритики) є усичення. Тут представлені моделі, утворені шляхом скорочення тільки повних антропонімів, що супроводжується опущенням різних частин імені:

початкової (*Коля, Митро, Фанасій*), кінцевої (*Олекса, Веня, Віталія, Влад, Ізя, Костя, Ростя, Рома, Філя, Юра*) та початкової і кінцевої водночас (*Сеня, Митя*). Широко представлені у наших матеріалах демінутиви, які є основною групою неофіційних імен.

Сучасні антропонімічні уподобання, зібрані на Одещині, характеризуються наявністю чималої кількості російських народних форм імен. Більшість реципієнтів віддають перевагу *Гриші* над *Грицьком*, *Альошці* над *Олексійком*. Важко сказати, чому їм виявилися не до вподоби лагідні й милозвучні ласкаві українські імена. Б. Антоненко-Давидович розцінює надмірне захоплення іменами іншого народу як своєрідну моду, якоюсь мірою «схожою з так званним стиляжництвом» і покладає великі надії на широке використання українських імен [1, с. 53].

Активно залучилися до складу сучасних антропонімічних симпатій й імена з виразно іншомовним забарвленням, що становлять 32,7% реєстру непопулярних чоловічих імен. Але не всі вони прижилися серед антропонімів, які подобаються особам різного віку, однаковою мірою. Переважна частина їх складу – разові імена, що здебільшого зустрічаються у списках уподобань осіб молодшого віку: *Гасан, Джеймс, Елеонор, Еміль, Леонард, Марчелл, Жан, Річард, Януш*. Але серед іншомовних запозичень є й чимало таких, що частіше трапляються в репертуарі непопулярних серед уподобань респондентів різних вікових груп: *Арнольд, Вільям, Джон, Ернест, Роберт, Рустам*.

Такий досить об'ємний фонд виразних іншомовних запозичень, зокрема їх присутність серед симпатій сучасної молоді, свідчить про те, що залучення іншомовних імен до нашої мови – цілком природний і виправданий процес. Він не заважає існуванню традиційних календарних імен. Наявність тих та інших у антропоніміконі шліфує нові найменування, які асимілюються іменними моделями нашої мови.

Репертуар зібраних нами антропонімічних уподобань характеризується наявністю нових імен, що становлять 10,2%. Більшість з них – так звані «революційні імена»: *Владлен, Віорел, Вілен*. Майже всі вони – разові імена, що трапляються у реєстрах уподобань різних вікових груп.

Вивчаючи зібрані матеріали, ми помітили виразне зростання симпатій молоді до нових за побутуванням імен, таких як *Тимур, Руслан, Артем, Ян, Едуард, Артур*. Усі вони майже зовсім не користуються популярністю серед осіб найстаршого віку, які розмістили їх у розряді одиничних, зате помітну масу прихильників вони знайшли серед симпатій молодшого покоління, і активність їх з часом зростатиме й далі.

У складі непопулярних часто трапляються й генетично слов'янські імена, зокрема й давньоруські князівські – *Радомир, Радислав, Мстислав, Зорян*. Такі імена виявилися до вподоби респондентам різних вікових груп, і коло їх популярності розширюватиметься й у майбутньому, – зокрема й тому що вони не викликають заперечень з погляду звукової форми. Кожне з таких імен має зрозумілий без лексиконів і тлумачень зміст.

Цікавим є факт існування серед сучасних антропонімічних уподобань досить значної кількості нових за побутуванням імен, які, хоч і в одиничних випадках, але трапляються в наших матеріалах. Їх поширенню сприяли популярні твори художньої літератури, преса, радіо, кіно. З погляду якості ці раритетні імена можна розглядати у таких категоріях: особові імена політичних діячів, учених, письменників тощо (*Мефодій, Нестор, Платон, Марат, Едгар, Генріх, Ісаак, Тадеуш*); імена улюблених персонажів із літературних творів (*Ярема, Остап, Іден*); численним виявився загін імен відомих акторів та героїв кінофільмів, артистів сучасної естради (*Поль, Сільвестр, Тарзан, Муслім*). Такі імена найчастіше трапляються серед уподобань молодшого покоління.

Висновки. Таким чином, ми виявили, що сучасні антропонімічні уподобання характеризуються появою цілого загону чоловічих імен, більша частина яких, хоч і не користується популярністю, але представлена у великій кількості. І все ж, загальна тенденція сучасних симпатій консервативна, що дозволяє старим календарним іменами вистояти проти спроби їх відтиснути, замінивши їх іменами-неологізмами. Вони лише дещо розширили своє коло, прийнявши до свого складу ті антропоніми, що найкраще вписуються в нашу мову. Такі результати дають підставу твердити, що в майбутньому реальний іменник значно розширюватиметься як за рахунок нових імен, так і завдяки збереженню в ньому церковно-календарних найменувань та їх народних форм, відбираючи з них найкращі, більш милозвучні.

Література:

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо і як треба говорити / Б. Антоненко-Давидович. – Нью-Йорк, Філадельфія, 1980. – 241 с.
2. Брайченко С. Л. Антропонімічні уподобання мешканців Одеської області України: лінгвістичний аналіз: Автореф. Дис. ... канд. філол. наук / С. Л. Брайченко. – Одеса, 1999. – 18 с.
3. Кракалія Л. В. До питання класифікації буковинських антропонімічних варіантів / Л. В. Кракалія // Мовознавство. – 1974. – № 2. – С. 50–55.
4. Карпенко Ю. А. Современное развитие русской ономастической системы / Ю. В. Карпенко // Актуальные вопросы ономастики. – К., 1988. – С. 3–14.
5. Петрова Р. В. Динамика мужского именника г. Херсона / Р. В. Петрова // VI Республиканская ономастическая конференция. Тези доп. і повід. – Одеса, 1990. – Ч. 2. – С. 90–95.
6. Суперанская А. В. Имя – через века и страны / А. В. Суперанская. – М., 1990. – 189 с.

УДК 811.111

Т. Є. Бублик,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

МЕТАФОРИ ПЕРСОНІФІКАЦІЇ У КОНЦЕПТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ МЕДИТАТИВНИХ ПРИТЧ

Стаття присвячена явищу метафори персоніфікації, запропонованому А.П. Мартинюк на основі теорії концептуальної метафори Дж. Лакофа та М. Джонсона. Проаналізовано еволюцію розвитку поняття метафори як стилістичного явища із найдавніших часів до сьогодення в межах розвитку когнітивної парадигми лінгвістичних досліджень, де метафора трактується як образна модель з допомогою якої ми впорядковуємо світ навколо нас.

Метафори персоніфікації (фрагменти, в яких абстрактне поняття набуває ознак живої істоти), відіграють ключову роль у концептуальній системі медитативних притч та підтверджують світоглядну позицію автора щодо тяжіння людини до природи та несприйняття суспільних орієнтирів.

Ключові слова: метафора, концептуальна метафора, метафора персоніфікації, концептуальний простір.